

การสำรวจต้นไม้อายุทางประวัติศาสตร์ ส่วนพระราชฐานชั้นใน พระราชวังมฤคทายวัน จังหวัดเพชรบุรี

พลกฤต กฤตโยภาส

อาจารย์ ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

บทคัดย่อ

การสำรวจต้นไม้อายุทางประวัติศาสตร์ ส่วนพระราชฐานชั้นใน พระราชวังมฤคทายวัน จ.เพชรบุรี มุ่งเน้นเพื่อการสร้างองค์ความรู้พื้นฐานสำหรับการอนุรักษ์ บูรณะพระราชวังมฤคทายวัน สอดคล้องตามพันธกิจ และแนวทางการดำเนินงานของมูลนิธิฯ ที่การอนุรักษ์และบูรณะนั้นไม่สามารถ ดำเนินการอนุรักษ์เพียงแค่ตัวสถาปัตยกรรม หากจำเป็นต้องบูรณาการการอนุรักษ์ทั้งหมดอย่างเป็นองค์รวมทั้งอาคารและภูมิทัศน์ของพื้นที่ ตลอดจนประวัติศาสตร์รสนิยม และประวัติศาสตร์ทาง วัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

การเก็บข้อมูลต้นไม้อายุทางประวัติศาสตร์มีความจำเป็นต้องเก็บบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด ในทุกมิติเพื่อประโยชน์สูงสุดสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในอนาคตซึ่งเนื้อหาในการเก็บข้อมูลมีทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) คุณลักษณะทางพฤกษศาสตร์ (2) สุขภาวะของต้นไม้ (3) เงื่อนไขและข้อ จำกัดของตำแหน่งปลูก (4) ความเสียหายและข้อบกพร่อง โดยการลงพื้นที่พระราชวังมฤคทายวัน เพื่อเก็บสำรวจ บันทึกภาพถ่าย ค้นหาเอกสารการดำเนินงานเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนางานสวนพระ ราชวังมฤคทายวัน พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการงานสวน และผู้เชี่ยวชาญที่เข้ามาช่วยเหลือในงานอนุรักษ์ ต้นไม้อายุ

ผลการสำรวจและเก็บบันทึกข้อมูล พบชนิดของต้นไม้อายุทางประวัติศาสตร์จำแนกตาม ชนิดของสายพันธุ์ได้ จำนวน 11 ชนิดพันธุ์ หากนับตามจำนวนที่ขึ้นทะเบียนนั้นจะได้จำนวนทั้งสิ้น 55 ต้น มีต้นไม้อายุที่ไม่เข้าเกณฑ์คัดกรองแต่มีนัยยะสำคัญ ด้วยเป็นการแสดงออกถึงความเป็นระบบ นิเวศป่าชายหาดตามลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 1 ต้น คือ ขึ้นทองพญาบาท (*Suregada multiflorum* (A.Juss.) Baill.) พร้อมระดับค่าการประเมินความจำเป็น เร่งด่วนในความต้องการบำรุงรักษาและการตัดแต่งเพื่อสุขภาพที่ดีของต้นไม้อายุทางประวัติศาสตร์

คำสำคัญ: การสำรวจ / ต้นไม้อายุทางประวัติศาสตร์ / พระราชวังมฤคทายวัน

The Historic Tree Survey of Royal Inner Court Mrigadayavan Palace, Phetchaburi Province

Phonkrit Kritayopas

Lecturer, Faculty of Architecture

King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang

Abstract

The historic tree survey of royal inner court Mrigadayavan Palace, Phetchaburi Province focused to create primary knowledge database for conservation and restoration policy according to mission and the operational guideline of Mrigadayavan Palace foundation. Conservation and restoration cannot be performed just preserving architecture but need to be integrated of all the elements, including building, landscape, history of culture and history of taste are relevant to the reign of King Rama VI.

Inventories of the historic trees must record information of all dimensions to maximize the benefits for data analysis in the future. Content of the achievement contains of 4, botanical characteristic, tree health, site conditions and cultivated limitation, damage and defects. Collecting by site exploring, take a photo, interviewing and discuss with experts to assist the trees conservation at Mrigadayavan Palace.

The survey found species of trees, 11 species classified by the type, and 55 trees if were counted by numbers, and has found one of the big tree is *Suregada multiflorum* (A.Juss.) Baill. that does not in the criteria required but the reason to register this tree because of it is a pioneer tree species in beach plantation of Mrigadayavan Palace under the guidance of experts. Also has urgently Level need to evaluate maintenance requirements and trimming.

1. ความเป็นมาของการเก็บสำรวจ

พระราชานิเวศน์มฤคทายวัน พระราชฐานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานตากฟ้าอากาศส่วนพระองค์สำหรับประทับแรมฤดูร้อน ทรงเลือกภูมิศาสตร์ที่ตั้งจากบริเวณพื้นที่ที่มีน้ำจืดเพียงพอ ใกล้สถานีรถไฟ และมีหาดทรายขาวสะอาดที่ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ทั้งสิ้น 35 ตารางกิโลเมตร โดยหมุดจายอดเขาระหว่างเขาเสวยกะปิ และเขาสามพระยา ตัดตั้งฉากไปจรดแนวชายฝั่งทางทิศตะวันออก และมีพระราชประสงค์ประกาศเขตพื้นที่เป็นเขตอภัยทาน¹

กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนพระราชานิเวศน์มฤคทายวันเป็นโบราณสถาน ซึ่งโดยปกติแล้วกรมศิลปากรมักจะไม่ขึ้นทะเบียนส่วนพระราชฐานเป็นโบราณสถาน หากแต่พระราชานิเวศน์มฤคทายวันได้รับการขึ้นทะเบียนทั้งสิ่งปลูกสร้างและที่ดินตั้งแต่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน² เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2524 จำนวน 31 ไร่ 1 งาน 62.5 ตารางวา ส่งผลให้สิ่งปลูกสร้าง อาคาร และสินทรัพย์ที่ติดพร้อมที่ดินดังกล่าวเป็นโบราณสถานตามสภาพ ซึ่งย่อมสามารถตีความไปถึงต้นไม้ใหญ่ที่มีอยู่ เป็นจำนวนมากมายเช่นกัน

เมื่อมีการจัดตั้งมูลนิธิพระราชานิเวศน์มฤคทายวัน โดยมีสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพรรณวดี เป็นองค์อุปถัมภ์ ได้พระราชทานแนวคิดในการพัฒนาและปรับปรุงพระราชานิเวศน์มฤคทายวันให้เป็นพิพิธภัณฑ์แหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียน มีวัตถุประสงค์ในการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และฉลองพระเดชพระคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันและพระบรมวงศานุวงศ์การในการทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ซึ่งเป็นแนวคิดที่คณะทำงานมูลนิธิฯ ยึดเป็นแนวทางในการดำเนินงานตลอดมา

จากแนวทางที่พระราชทานให้ดำเนินงาน การพัฒนาพื้นที่และการศึกษาของคึกคักความรู้เดิมเป็นประเด็นสำคัญ ในระยะแรกมุ่งเน้นด้านการอนุรักษ์และบูรณะสถาปัตยกรรมหมู่พระที่นั่งเป็นหลัก แต่การอนุรักษ์และบูรณะนั้นไม่สามารถดำเนินการเพียงแค่อาคาร แต่ต้องบูรณาการการอนุรักษ์ทั้งหมดอย่างเป็นองค์รวมทั้งอาคารและภูมิทัศน์ของพื้นที่ ตลอดจนต้นไม้ใหญ่ที่ปรากฏในพื้นที่ที่มีอยู่จำนวนมาก ซึ่งเป็นหนึ่งในการรับรู้เชิงสัญลักษณ์ความเป็นพื้นที่พระราชานิเวศน์มฤคทายวัน จึงเป็นที่มาของการสำรวจต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ เพื่อที่จะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการสังเกตการณ์การเปลี่ยนแปลง และส่วนหนึ่งของงานบันทึกฐานข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะพระราชานิเวศน์มฤคทายวัน

2. มุขเหตุสำคัญของความจำเป็นในการเก็บสำรวจ

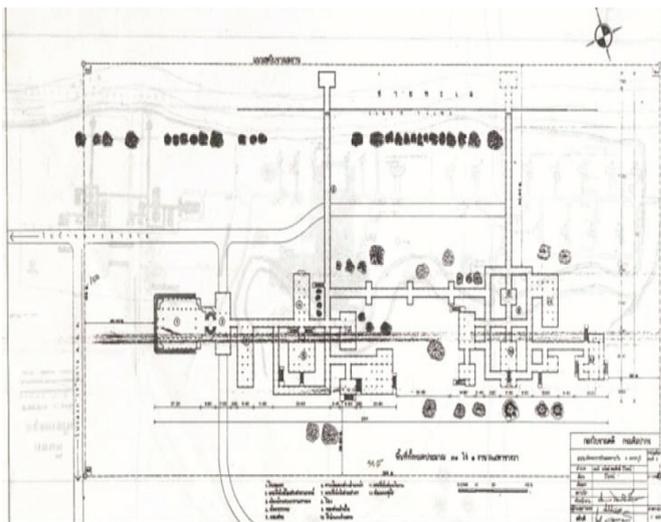
2.1 แนวทางการอนุรักษ์และบูรณะพระราชานิเวศน์มฤคทายวัน ในส่วนงานสถาปัตยกรรม การลดน้ำหนักจรรให้น้อยลง และการจำกัดจำนวนผู้เข้าชมหมู่พระที่นั่ง เป็นแนวทางที่ทางมูลนิธิพระราชานิเวศน์มฤคทายวันฯ เลือกใช้ ดังนั้นการสร้างสภาพแวดล้อมโดยรอบสถาปัตยกรรมจึงมีบทบาทสำคัญ ในการช่วยดึงดูดสร้างความน่าสนใจให้ผู้เยี่ยมชมสถานที่เพิ่มเติมจากงานสถาปัตยกรรม เพราะฉะนั้นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีความร่มรื่น สวยงาม น่าใช้งาน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลางแจ้ง โดยอาศัยพื้นที่ใต้ต้นไม้ใหญ่ที่มีอยู่อย่างกระจายตัวรอบพระราชฐานขึ้นในเป็นเครื่องมือดึงดูดความ

สนใจและให้ร่มเงา เอื้อประโยชน์ในการทำงานพื้นที่ อนึ่ง ผู้เยี่ยมชมยังสามารถชื่นชมพระราชนิเวศน์มฤคทายวันผ่านมุมมองจากสวนและต้นไม้ใหญ่ที่แปลกตาออกไปได้อีกด้วย

2.2 แนวคิดการดำเนินงานของมูลนิธิพระราชนิเวศน์มฤคทายวันฯ ที่เห็นประเด็นของต้นไม้ใหญ่ที่ขึ้นในพื้นที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานทั้งสิ่งปลูกสร้างและที่ดินตั้งแต่ พ.ศ. 2524 ส่งผลให้สิ่งปลูกสร้าง อาคาร และสินทรัพย์ที่ติดพร้อมที่ดินดังกล่าวเป็นโบราณสถานตามสภาพ ซึ่งย่อมสามารถตีความไปถึงต้นไม้ใหญ่ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากทั้งหมดด้วย ซึ่งจำเป็นต้องทำนุบำรุง ดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีและมีความยั่งยืนกับสถานที่สืบไป โดยทางพระราชนิเวศน์มฤคทายวันมีการริเริ่มในการประเมินมูลค่าต้นไม้ใหญ่ ซึ่งถือเป็นสินทรัพย์ประเภทหนึ่งตามแนวคิดที่ทางผู้เชี่ยวชาญในการอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่ให้ไว้³

2.3 การเปลี่ยนแปลงทัศนียภาพของภูมิทัศน์สวนพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน บริเวณสนามด้านหน้าด้านทิศใต้ แต่เดิมมีกลุ่มต้นจามจรี (Albizia saman) ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ย 0.90 เมตร และความสูงกว่า 20.00 เมตร กระจายตัวโดยรอบพื้นที่กว่า 8 ต้น สร้างความร่มรื่นและบรรยากาศที่น่าประทับใจให้แก่ผู้เยี่ยมชมพระราชนิเวศน์ฯ หากแต่มีจามจรียืนต้นตายอย่างไร้สาเหตุ (รหัสบันทึก R-02-F08)

ต่อมาได้มีการขุดสำรวจเปิดหน้าดิน เพื่อดูลักษณะรากแขนงผิวดิน พบว่าในกรณีนี้มีอาการรากแขนงผิวดินเน่าและผุพัง จนลำต้นไม่สามารถหาอาหารเพื่อดำรงชีพได้ ซึ่งอาจจะมีสาเหตุจากการถมดิน การปลูกไม้พุ่มคลุมดิน การรดน้ำเป็นปริมาณมากเกินไป หรือลักษณะโครงสร้างดินถมเป็นดินเหนียวปนทราย ทำให้ระบายน้ำผิวดินได้ยาก หากพิจารณาแล้ว พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกิดจากสาเหตุการขาดการบำรุงดูแลรักษา แต่เป็นขาดการสังเกตและเข้าใจอาการของต้นไม้ใหญ่ รวมถึงไม่มีการจดบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระยะและสม่ำเสมอเพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงของต้นไม้ใหญ่

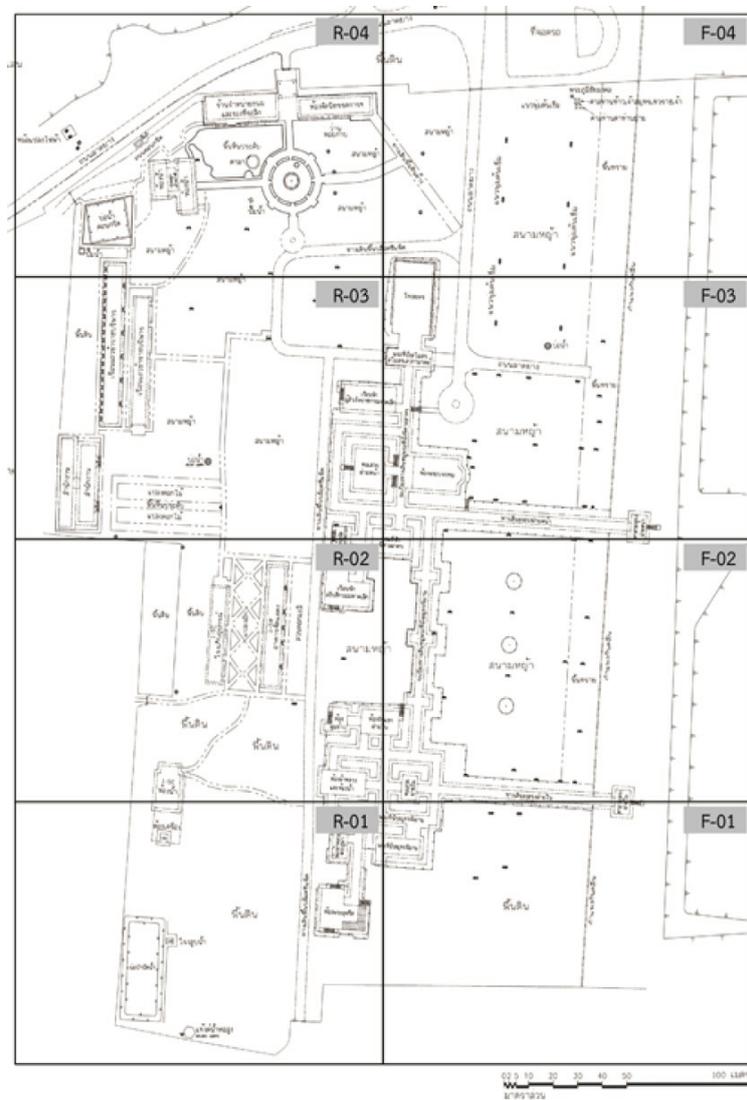
ภาพที่ 1: แสดงแผนผังพื้นที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานกับกรมศิลปากร พ.ศ.2524

ที่มา: คัดสำเนาจากสำนักงานมูลนิธิฯ, 2556

3. ขอบเขตและการแบ่งพื้นที่การเก็บสำรวจ

ขอบเขตพื้นที่ในการเก็บสำรวจ คือ ส่วนพระราชฐานชั้นใน พระราชานิเวศน์มฤคทายวัน จ.เพชรบุรี ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน จำนวน 31 ไร่ 1 งาน 62.5 ตารางวา (50,250 ตารางเมตร) (ดูภาพที่ 1)

การจัดแบ่งพื้นที่เก็บสำรวจข้อมูล แบ่งบริเวณละ 150x100 เมตร ได้ทั้งหมดจำนวน 8 เขต ประกอบด้วยด้านหน้าติดทะเล 4 บริเวณ ให้คำสัญลักษณ์คือ F-01, F-02, F-03, F-04 และ ด้านหลังอีก 4 บริเวณ ให้คำสัญลักษณ์คือ R-01, R-02, R-03, R-04 (ดูภาพที่ 2)

ภาพที่ 2: แสดงการแบ่งพื้นที่ในการเก็บสำรวจ จำนวน 8 บริเวณ

4. เกณฑ์ในการคัดกรองต้นไม้ใหญ่

การกำหนดเกณฑ์การคัดกรอง ในการเลือกเก็บสำรวจต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ ส่วนพระราชฐานชั้นใน พระราชินิเวศน์มฤคทายวัน ส่วนหนึ่งประยุกต์ใช้เกณฑ์จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสำรวจต้นไม้ใหญ่ และลงสำรวจพื้นที่ศึกษาเบื้องต้นเพื่อพิจารณาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่าง มาประยุกต์และปรับใช้เป็นเกณฑ์การคัดกรองประกอบกับการหารือกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อปรับใช้ให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่มากยิ่งขึ้น โดยเกณฑ์คัดกรอง ประกอบด้วย

- 4.1 ต้นไม้ใหญ่ที่มีความยาวเส้นรอบวงตั้งแต่ 100 นิ้วขึ้นไประดับความสูงระดับอก หรือ 1.00 เมตรจากระดับพื้นดินรอบโคนลำต้น ซึ่งคาดการณ์ว่ามีอายุเก่าแก่และมีคุณค่าสำคัญ เป็นการประเมินทางกายภาพด้วยสายตา พิจารณาจากขนาดเส้นรอบวงลำต้น ความสูง ขนาดทรงพุ่ม ตำแหน่งที่ตั้งของต้นไม้ ร่องรอยหรือบาดแผลที่ปรากฏบนลำต้น
- 4.2 ต้นไม้ใหญ่ที่สันนิษฐานว่าปรากฏอยู่แต่เดิม หรือต้นไม้ที่ปรากฏอยู่ในบันทึกที่เกี่ยวข้องกับพระราชินิเวศน์มฤคทายวัน ภาพถ่ายเก่า รวมทั้งประวัติการซ่อมและบูรณะ ประกอบด้วย

4.2.1 จากบันทึกที่กล่าวถึงต้นไม้ คือ

“... นอกจากนั้นในบริเวณพระตำหนักแห่งนี้ มิได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตกแต่งสวนไม้ประดับอย่างใดอย่างหนึ่ง จะหาต้นไม้ดอกสวยๆ งามๆ สักต้นเดียวก็ไม่มี จนกระทั่งขาดความร่มรื่น คงมีแต่ต้นไม้ป่าของเดิมประเภทต้นข่อย ต้นกุ่ม ต้นแจรง ต้นมะนาวผี ฯลฯ อันเป็นพันธุ์ไม้ป่าทั้งสิ้น ...” (จมีนอมรดรุณารักษ์ แจ่มสุนทรเวช, 2512: 127-162)

4.2.2 จากภาพถ่ายเก่า ที่ได้รับความอนุเคราะห์ภาพถ่ายจากทางสำนักงานมูลนิธิฯ ประกอบด้วย

- (1) ภาพถ่ายเก่าในช่วงรัชสมัย (ทางสำนักงานมูลนิธิฯ คัดลอกจากจดหมายเหตุกรมศิลปากร)
- (2) และภาพถ่ายในช่วงการเริ่มอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

		
<p>ไม้ปรากฏภาพต้นไม้ใหญ่ บริเวณ F-03, F-04</p>	<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ F-03 (กลางภาพ) บริเวณ R-02 หรือ R-03 (ริมขวา)</p>	<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ F-02 (กลางภาพ หลังห้องพระบรรทม) บริเวณ F-03 (กลางภาพ) บริเวณ R-02 หรือ R-03 (ริมขวา)</p>

ภาพที่ 3: แสดงการวิเคราะห์ต้นไม้ใหญ่ในภาพถ่ายพระราชินิเวศน์มฤคทายวัน ในรัชสมัย ช่วง พ.ศ. 2467-2468

		
<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ F-02 (ริมขวา) และ บริเวณ F-03 (ริมซ้าย)</p> <p>สันนิษฐานว่าเป็น เกด ตะโก</p>	<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ F-02 (ด้านหลังทางเดินเชื่อม) และ บริเวณ R-02 (ริมขวา)</p> <p>สันนิษฐานว่าเป็น พลับป่า สันทม</p>	<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ R-03 ด้านหลังหมู่พระที่นั่ง</p> <p>สันนิษฐานว่าเป็น เสียบ</p>
		
<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ F-01 (ริมขวา) และ บริเวณ F-02 (ริมซ้าย)</p> <p>ขนาด ศาลาสรงฝายใน</p> <p>สันนิษฐานว่าเป็น สมหะเล</p>	<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ F-01, F-02 ขนาด ศาลาสรงฝายใน บริเวณ R-01, R-02 ด้านหลังหมู่พระที่นั่ง</p> <p>สันนิษฐานว่าเป็น สมหะเล กุ่ม จามจู้ โห้</p>	<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ F-02, F-03 (ริมซ้าย)</p> <p>ด้านหลัง ศาลาสรงฝายหน้า</p> <p>สันนิษฐานว่าเป็น สมหะเล</p>
		
<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ R-02 (ริมซ้าย) และบริเวณ R-03 (กลางภาพ)</p> <p>สันนิษฐานว่าเป็น เกด ข่อย</p>	<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ บริเวณ R-03 (ริมขวา และกลางภาพ)</p> <p>สันนิษฐานว่าเป็น มะขาม เกด เสียบ</p>	<p>มีกลุ่มต้นไม้ใหญ่ปรากฏ ภาพมุมสูง ประมาณปี พ.ศ.2536</p> <p>สันนิษฐานว่ามี สมหะเล จามจู้ โห้ กระเขา มะขาม เกด เสียบ พลับ</p>

ภาพที่ 4: แสดงการวิเคราะห์ต้นไม้ใหญ่ในภาพถ่ายพระราชานิเวศน์มฤคทายวัน ช่วง พ.ศ. 2530-2536

4.3 ต้นไม้ใหญ่กลุ่มที่ปลูกเพิ่มเติมระหว่างการพัฒนาพื้นที่เกณฑ์ข้อนี้ใช้การพิจารณาจากการประเมินด้วยสายตาและค้นหาเอกสารการดำเนินงานเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนางานสวนพระราชานิเวศน์

4.3.1 รายการต้นไม้ใหญ่ที่นำมาปลูกในโครงการอนุรักษ์พระราชานิเวศน์มฤคทายวัน ช่วงระหว่าง พ.ศ.2534 หัวข้อการจัดภูมิทัศน์ของพระราชานิเวศน์มฤคทายวัน กำหนดรายการปลูกต้นไม้ใหญ่ที่เน้นเป็นพืชท้องถิ่น กระจายตัวในเขตพระราชฐานชั้นในประกอบด้วย เกด สะเตา มะตูม มะพลับ มะขามเทศ และมะพร้าว ที่เหลือจะเป็นไม้ต้นขนาดกลาง และไม่ดอกเป็นลำดับทั้งไป (โครงการสำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณสถานเร่งด่วน กองโบราณคดี, 2534: 33-35)

- 4.3.2 รายการต้นไม้ใหญ่ที่สันนิษฐานว่าจะปลูกในช่วงที่มีการจัดสร้างโครงการอุทยานสิ่งแวดล้อมนานาชาติสิรินธร ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2545-2547 โดยได้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ในส่วนพระราชฐานชั้นนอก จัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ ทั้งนี้พิจารณาจากกลุ่มพันธุ์ไม้ที่เหมือนกันทั้งส่วนพระราชฐานชั้นนอกและพระราชฐานชั้นใน ประกอบด้วย นนทรี ปีบ หางนกยูงฝรั่ง สะเดา ราชพฤกษ์ เป็นต้น
- 4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดเส้นรอบวงของลำต้น (นิ้ว) ที่มีผลต่อจำนวนอายุโดยใช้การประเมินลักษณะกายภาพทางสายตาทิ้งขนาดเส้นรอบวงสีของลำต้นที่ตั้งของลำต้น และพื้นที่ที่พบว่ามี ความใกล้เคียงไกลจากชายฝั่ง

5. ประเด็นเนื้อหาในการเก็บข้อมูลสำรวจต้นไม้ใหญ่

- 5.1 **คุณลักษณะทางพฤกษศาสตร์** ประกอบด้วยการตั้งรหัสบันทึกต้นไม้ ชื่อสามัญภาษาไทย ชื่อสามัญภาษาอังกฤษ ชื่อวิทยาศาสตร์ ข้อมูลผู้บันทึก วันที่บันทึก การวัดเส้นรอบวงที่ความสูงจากโคนต้น (นิ้ว) ความสูงต้นไม้ (เมตร) ความกว้างทรงพุ่ม (เมตร) รูปทรงที่มีความสมมาตรหรือไม่สมมาตร หรือมีแต่โครงกิ่งก้าน ลักษณะของพุ่มเรือนยอดที่เห็นแน่นอนเด่นชัด ค่อนข้างแน่น หรือโปร่งบาง/ถดถอย และการประเมินร้อยละของเรือนยอดที่พบเห็น
- 5.2 **สุขภาพของต้นไม้** ประเด็นในการพิจารณา คือ สีและปริมาณของการร่วงของใบไม้ ซึ่งโดยปกติแล้วต้นไม้ใหญ่เวลาแสดงอาการความผิดปกติของสุขภาพนั้นสิ่งแรกที่สังเกตเห็นได้ง่ายที่สุด เช่น ใบไม้ที่ตั้งแต่ระดับปลายเรือนยอดถดถอยลงมาจนถึงกิ่งก้านสาขาต่างๆหรือใบไม้ที่ร่วงหล่นลงมาจากลำต้น อาจจะมีลักษณะแคระแกรนใบมีขนาดเล็ก หงิกงอมีลักษณะห่อใบสีของใบไม่สม่ำเสมอหรือมีสีอื่นเจือปน ใบเป็นรู เป็นต้น การพิจารณาการแตกยอดของใบหลังมีการผลัดใบของลำต้นว่าปกติดีออกช้าหรือไม่มีการแตกใบอ่อน เพราะการที่ไม่แตกใบอ่อนแสดงถึงการไม่มีพลังงานที่เพียงพอในการไปเลี้ยงปลายยอดสุดของต้นไม้ให้สามารถแตกยอดอ่อนได้ การพิจารณาลักษณะบาดแผลที่เคยผ่านการฉีกขาดหรือการตัดแต่งมาก่อน การฉีกขาดหรือบาดแผลที่เกิดจากการตัดแต่งจะมีทั้งส่วนที่ลำต้นสามารถดูแลตัวได้ดี และไม่สามารถดูแลได้ อาจเกิดอาการที่เรียกว่า “*เชาแคะ (Canker)*” มีอาการติดเชื้อรา มีความชื้นมากบริเวณบาดแผลทำให้เนื้อไม้ผุเปื่อยเน่า เป็นโพรงที่น้ำอาจจะเข้าไปขังภายในได้ ส่งผลให้ต้นไม้ตายได้ในระยะยาว
- 5.3 **เงื่อนไขและข้อจำกัดของตำแหน่งปลูก** พิจารณาปัจจัยรอบข้างที่อาจจะมีผลต่อสุขภาพของต้นไม้ใหญ่ในระยะยาว ประกอบด้วย ความเพียงพอของระบบการให้น้ำในงานภูมิทัศน์ ระยะห่างจากจุดให้น้ำที่มีความใกล้กับต้นไม้ใหญ่หรือพัดเข้าหาลำต้นของต้นไม้ใหญ่ในปริมาณมากจนเกิดเชื้อราสะสมบนลำต้น และอาจจะส่งผลถึงการผุเปื่อยและเน่าของโคนลำต้น หรือระบบรากแขนงผิวดินสิ่งที่ยึดกับต้นไม้ใหญ่ในช่วงเวลาที่ผ่านไปและสิ่งกีดขวางที่ขัดขวางการเจริญเติบโตของต้นไม้ใหญ่ เช่น การก่อสร้างต่างๆ หรือการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ใกล้กับพื้นที่ป้องกันรอบโคนลำต้นของต้นไม้ใหญ่ รวมถึงการถมที่ดินและการขุดดินออกไป การทำถนนหรือพื้นลาดแข็งที่มีน้ำหนักรวม

5.4 ความเสียหายและข้อบกพร่อง ประกอบด้วย ความสมบูรณ์ของระบบรากแขนงผิวดินและรากฝอย การระบุดีปัญหาเกี่ยวกับระบบราก เช่น การเปื่อยเน่า การถูกตัด หรือการแตกรากฝอยมากจนผิดปกติ เป็นต้น ระยะแนวพื้นที่ป้องกันรอบโคนลำต้น แนวโน้มการเอียงของต้นไม้ใหญ่ขาดผลจากการฉีกขาด การเกิดของเห็ดและเชื้อราบนต้นไม้หรือโดยรอบโคนต้นรวมถึงแมลงโรคศัตรูพืชที่สามารถสร้างความเสียหายให้แก่ลำต้นได้

6. ผลการสำรวจ

ผลจากการเก็บสำรวจข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ จำแนกชนิดต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ ส่วนพระราชฐานชั้นใน พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน สามารถจำแนกชนิดพันธุ์ไม้ได้ทั้ง 11 ชนิด ใช้การกำหนดตัวอักษรภาษาอังกฤษเพื่อการบันทึกจำแนกชนิดพันธุ์ไม้ดังมีรายละเอียดดังนี้

รหัสบันทึก A	คือ กระเขา	(<i>Holoptelea integrifolia</i> (Roxb.) Planch.)	1	ต้น
รหัสบันทึก B	คือ เลียบ	(<i>Ficus superba</i> (Miq.) Miq. var. <i>superba</i>)	4	ต้น
รหัสบันทึก C	คือ เกด	(<i>Manilkara hexandra</i> (Roxb.) Dubard)	5	ต้น
รหัสบันทึก D	คือ ช่อย	(<i>Streblus asper</i> Lour.)	1	ต้น
รหัสบันทึก E	คือ ชันทองพยับบาท	(<i>Suregada multiflorum</i> (A.Juss.) Baill.)	1	ต้น
รหัสบันทึก F	คือ จามจุรี	(<i>Albizia saman</i>)	14	ต้น
รหัสบันทึก G	คือ ไทร	(<i>Ficus benjamina</i>)	3	ต้น
รหัสบันทึก H	คือ มะพลับ	(<i>Diospyros malabarica</i> (Desr.) Kostel)	1	ต้น
รหัสบันทึก I	คือ โพธิ์	(<i>Ficus religiosa</i>)	1	ต้น
รหัสบันทึก J	คือ มะขาม	(<i>Tamarindus indica</i>)	5	ต้น
รหัสบันทึก K	คือ สนทะเล	(<i>Casuarina equisetifolia</i>)	19	ต้น

หากใช้วิธีการจำแนกตามบริเวณเขตตามที่ได้แบ่งเอาไว้โดยใช้การนับจำนวนต้นไม้ที่พบในแต่ละเขตพื้นที่และแจกชนิดตามลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของต้นไม้ทั้ง 55 ต้นสามารถแบ่งได้ออกเป็น 8 เขตดังต่อไปนี้

เขต F-01	จำนวนที่พบ	2	ต้น	คือ	สนทะเล
เขต F-02	จำนวนที่พบ	6	ต้น	คือ	ไทร, มะพลับ, สนทะเล
เขต F-03	จำนวนที่พบ	11	ต้น	คือ	เกด, จามจุรี, สนทะเล
เขต F-04	จำนวนที่พบ	5	ต้น	คือ	สนทะเล
เขต R-01	จำนวนที่พบ	8	ต้น	คือ	เลียบ, ชันทองพยับบาท, จามจุรี, ไทร, มะขาม
เขต R-02	จำนวนที่พบ	9	ต้น	คือ	เลียบ, เกด, จามจุรี
เขต R-03	จำนวนที่พบ	6	ต้น	คือ	เลียบ, เกด, ช่อย, โพธิ์, มะขาม
เขต R-04	จำนวนที่พบ	8	ต้น	คือ	กระเขา, เลียบ, จามจุรี, มะขาม

ภาพที่ 5: ต้นไทรที่เป็นต้นไม้ที่มีลำต้นเป็นกอใหญ่ที่สุดในพื้นที่ศึกษา (ซ้าย-กลาง)

ภาพที่ 6: ต้นเลียบที่เป็นต้นไม้ที่ทรงพุ่มกว้างและมีลำต้นเป็นลำต้นเดี่ยว ขนาดใหญ่ที่สุดในพื้นที่ศึกษา (ขวา)

ภาพที่ 7: ต้นสนทะเลที่เป็นต้นไม้ที่สูงที่สุดในพื้นที่ศึกษา(ซ้าย)

ภาพที่ 8-9: ต้นเกด ไม้พื้นถิ่นในพื้นที่ศึกษา, ต้นจามจุรี รหัสบันทึก R-02-F08 ที่ยืนต้นตายก่อนตัด (กลางจากซ้ายไปขวา)

ภาพที่ 10: ต้นขนทองพยาบาล ไม้บ่งชี้ลักษณะระบบนิเวศป่าชายหาดตามลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ (ขวา)

ต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ ที่มีจำนวนมากที่สุดที่พบ คือ สนทะเล จำนวน 19 ต้น รองลงมาคือ จามจุรีจำนวน 14 ต้น ต้นไม้ใหญ่ที่มีขนาดความสูงมากที่สุดคือ สนทะเล รหัสบันทึก F03-K10 มีความสูง 37.70 เมตร (ดูภาพที่ 7) ต้นไม้ใหญ่ที่มีความกว้างของทรงพุ่มเฉลี่ยใหญ่ที่สุด คือ เลียบ รหัสบันทึก F-03-B03 มีความกว้าง 31.52 เมตร (ดูภาพที่ 6) ต้นไม้ใหญ่ที่มีเส้นรอบวงยาวที่สุดแบบกอ หรือหลายลำต้นรวม คือ ไทร รหัสบันทึก F-02-G01 มีความยาวเส้นรอบวงเฉลี่ย 21.98 เมตร หรือ 865 นิ้ว (ดูภาพที่ 5) ต้นไม้ใหญ่ที่มีเส้นรอบวงยาวที่สุดแบบลำต้นเดี่ยว คือ เลียบ รหัสบันทึก F-03-B03 มีความยาว 18.84 เมตร หรือ 472 นิ้ว (ดูภาพที่ 6)

การประเมินสภาพต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ ใช้การประมวลผลจากแบบเก็บสำรวจข้อมูล และภาพถ่ายร่วมกับการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ มุ่งเน้นการสรุปผลออกมาในมิติของความต้องการด้านการตัดแต่งต้นไม้ใหญ่เพื่อลดปัญหาหรือผลกระทบที่อาจจะเกิดความเสียหายทั้งต้นไม้และผลกระทบต่อพื้นที่และผู้ใช้พื้นที่ สำหรับด้านความต้องการการบำรุงดูแลรักษาหรือการเฝ้าสังเกตการณ์เพื่อรายงานปัญหาที่อย่างเร่งด่วน เพื่อป้องกันผลกระทบที่รุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นโดยค่าระดับ⁴ เป็นดังต่อไปนี้

1. ความต้องการด้านการตัดแต่งต้นไม้ใหญ่

ระดับ A คือ ต้องการการตัดแต่งอย่างเร่งด่วนเพราะส่งผลถึงความปลอดภัย

ระดับ B คือ ต้องการการตัดแต่งพอสมควรหรือมีกิ่งก้านหย่อย กิ่งกระโดง ไม่เข้ารูป

ระดับ C คือ ต้องการการตัดแต่งน้อยหรือไม่ต้องตัดแต่งเพิ่มเติมหรือหมายความว่าเคยได้รับการตัดแต่งไปแล้วอย่างดี

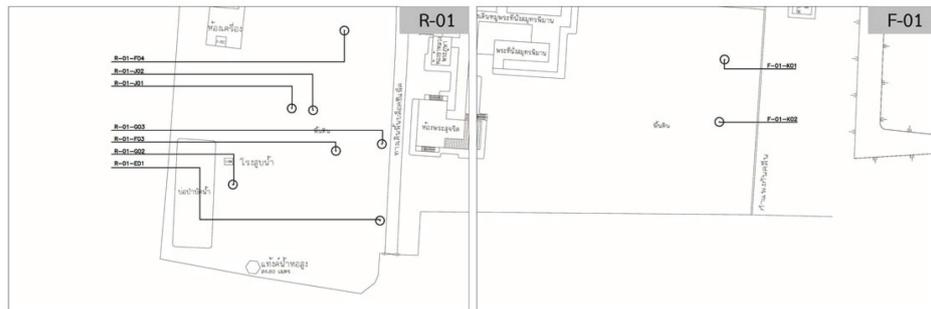
2. ด้านความต้องการการบำรุงดูแลรักษา

ระดับ A คือ ต้องการการบำรุงดูแลรักษาเป็นพิเศษเพราะส่งผลอันตรายต่อการดำรงชีวิต หรืออาจตายได้ ต้องสังเกตการณ์ตลอดเวลา โดยเฉพาะระบบราก

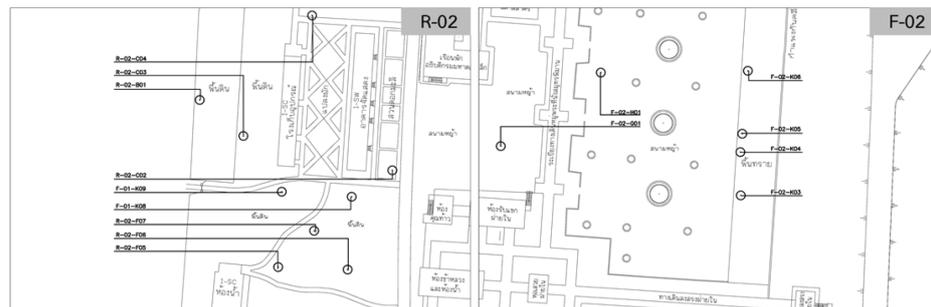
ระดับ B คือ ต้องการการบำรุงดูแลรักษาพอสมควรสังเกตการณ์เป็นระยะ

ระดับ C คือ ต้องการการบำรุงดูแลรักษาตามปกติ

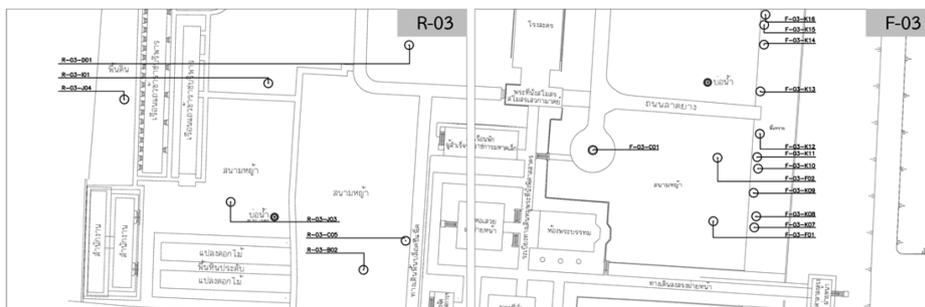
7. แผนผังแสดงตำแหน่งต้นไม้

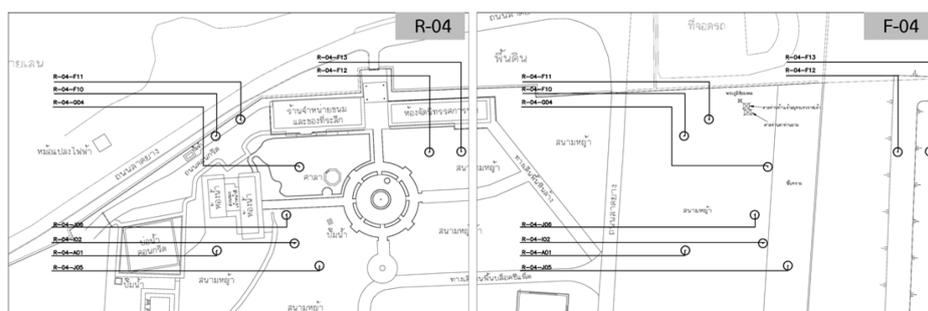
ภาพที่ 12: แสดงตำแหน่งต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน บริเวณ R-01 และ F-01

ภาพที่ 13: แสดงตำแหน่งต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน บริเวณ R-02 และ F-02

ภาพที่ 14: แสดงตำแหน่งต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน บริเวณ R-03 และ F-03

ภาพที่ 15: แสดงตำแหน่งต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน บริเวณ R-04 และ F-04

ตารางที่ 1: แสดงรายละเอียดต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน

บริเวณ	รหัส	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	พิกัด (UTM.WGS84)	เส้นรอบวง(นิ้ว)	ความสูงต้นไม้(เมตร)	ความกว้างทรงพุ่ม (เมตร)	ความต้องการการตัดแต่ง	ความต้องการการบำรุงรักษา
F-01	K01	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,816.268 E 604,666.346	124	19.00	12.80	B	C
F-01	K02	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,795.488 E 604,664.783	247	18.00	11.00	B	C
F-02	G01	Ficusbenjamina	ไทร	N 1,403,887.877 E 604,592.650	1259	20.00	32.00	C	B
F-02	H01	Diospyrosmalabarica (Desr.) Kostel	มะพลับ	N 1,403,912.051 E 604,625.250	148	13.40	16.00	C	B
F-02	K03	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,871.682 E 604,670.824	161	30.00	16.70	A	C

บริเวณ	รหัส	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	พิกัด (UTM.WGS84)	เส้นรอบวง(นิ้ว)	ความสูงต้นไม้ม(เมตร)	ความกว้างทรงพุ่ม (เมตร)	ความต้องการการตัดแต่ง	ความต้องการบำรุงรักษา
F-02	K04	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,885.924 E 604,670.697	124	23.20	7.60	B	C
F-02	K05	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,891.955 E 604,671.306	124	22.70	7.60	B	C
F-02	K06	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,898.139 E 604,671.732	124	25.60	7.20	B	C
F-03	C01	Manilkarahexandra (Roxb.) Dubard	เกด	N 1,403,987.235 E 604,623.956	124	14.40	11.70	C	B
F-03	F01	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,984.719 E 604,664.488	185	13.00	22.50	C	A
F-03	F02	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,963.951 E 604,663.133	148	12.00	18.80	A	A
F-03	K07	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,961.934 E 604,676.471	161	23.60	9.50	B	C
F-03	K08	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,965.556 E 604,677.098	148	18.50	7.40	A	C
F-03	K09	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,973.243 E 604,676.262	148	36.60	18.30	B	C
F-03	K10	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,981.034 E 604,677.702	148	37.70	11.00	A	C
F-03	K11	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,985.043 E 604,677.471	111	29.40	7.50	B	C
F-03	K12	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,403,992.676 E 604,678.280	111	30.50	8.62	B	C
F-03	K13	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,404,003.006 E 604,677.766	173	29.10	14.70	A	C
F-03	K14	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,404,006.417 E 604,678.445	148	31.00	12.82	B	C
F-04	K15	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,404,040.290 E 604,680.366	111	31.40	17.63	B	C
F-04	K16	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,404,048.207 E 604,680.980	223	33.60	18.70	A	C
F-04	K17	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,404,057.687 E 604,680.815	124	29.20	9.21	A	C

บริเวณ	รหัส	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	พิกัด (UTM.WGS84)	เส้นรอบวง(นิ้ว)	ความสูงต้นไม้(เมตร)	ความกว้างทรงพุ่ม (เมตร)	ความต้องการการตัดแต่ง	ความต้องการบำรุงรักษา
F-04	K18	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,404,070.245 E 604,682.006	173	33.30	18.90	B	C
F-04	K19	Casuarinaequisetifolia	สนทะเล	N 1,404,104.786 604,625.848	124	22.40	10.80	C	C
R-01	B01	Ficussuperba (Miq.) Miq. var. superba	เลียบ	N 1,403,807.600 E 604,517.869	148	16.70	18.90	B	C
R-01	E01	Suregamultiflorum (A.Juss.) Baill.	ชั้นทอง พญาบาท	N 1,403,763.056 E 604,556.481	62	13.00	7.22	B	B
R-01	F03	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,785.849 E 604,542.266	223	17.20	19.45	B	A
R-01	F04	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,825.348 E 604,545.006	247	23.50	30.00	C	A
R-01	F05	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,835.635 E 604,533.490	161	23.60	22.25	C	A
R-01	G02	Ficusbenjamina	ไทร	N 1,403,788.226 E 604,557.055	309	17.80	17.15	B	B
R-01	G03	Ficusbenjamina	ไทร	N 1,403,774.969 E 604,508.475	618	11.80	13.00	B	C
R-01	J01	Tamarindusindica	มะขาม	N 1,403,799.280 E 604,534.715	148	19.80	16.50	B	B
R-02	B02	Ficussuperba (Miq.) Miq. var. superba	เลียบ	N 1,403,903.000 E 604,497.290	-	15.60	19.80	B	B
R-02	C02	Manikarahexandra (Roxb.) Dubard	เกต	N 1,403,879.865 E 604,560.027	124	15.60	17.12	C	B
R-02	C03	Manikarahexandra (Roxb.) Dubard	เกต	N 1,403,895.153 E 604,512.242	124	16.75	14.20	B	B
R-02	C04	Manikarahexandra (Roxb.) Dubard	เกต	N 1,403,930.826 E 604,533.802	123	18.40	20.22	A	A
R-02	F06	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,847.324 E 604,545.375	223	22.50	27.50	C	A
R-02	F07	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,848.087 E 604,522.824	247	23.40	28.50	C	A
R-02	F08	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,864.865 E 604,536.027	247	21.60	14.35	-	-

บริเวณ	รหัส	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อสามัญ	พิกัด (UTM.WGS84)	เส้นรอบวง(นิ้ว)	ความสูงต้นไม้มิ(เมตร)	ความกว้างทรงพุ่ม (เมตร)	ความต้องการการตัดแต่ง	ความต้องการการบำรุงรักษา
R-02	F09	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,871.432 E 604,546.559	247	20.00	21.50	C	A
R-02	F10	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,403,872.895 E 604,523.932	247	29.35	24.70	C	A
R-03	B03	Ficussuperba (Miq.) Miq. var. superba	เลียบ	N 1,403,948.105 E 604,551.701	742	19.70	31.52	C	B
R-03	C05	Manilkarahexandra (Roxb.) Dubard	เกด	N 1,403,957.567 E 604,565.503	173	19.55	14.00	C	B
R-03	D01	StreblusasperLour.	ช้อย	N 1,404,021.548 E 604,566.724	340	16.10	13.40	B	C
R-03	I01	Ficusreligiosa	โพธิ์	N 1,404,009.350 E 604,520.989	371	20.00	21.33	A	B
R-03	J02	Tamarindusindica	มะขาม	N 1,403,970.271 E 604,508.517	148	14.35	18.30	B	C
R-03	J03	Tamarindusindica	มะขาม	N 1,404,004.216 E 604,473.908	247	23.10	18.75	A	C
R-04	A01	Holopteleaintegrifolia (Roxb.) Planch.	กระเซา	N 1,404,055.749 E 604,502.860	247	24.40	11.75	C	C
R-04	B04	Ficussuperba (Miq.) Miq. var. superba	เลียบ	N 1,404,057.805 E 604,528.646	111	13.25	8.90	C	C
R-04	F11	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,404,092.961 E 604,502.980	185	13.00	18.50	C	A
R-04	F12	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,404,098.413 E 604,511.050	223	14.50	21.80	C	A
R-04	F13	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,404,087.671 E 604,577.434	223	18.75	27.40	C	A
R-04	F14	Albiziasaman	จามจุรี	N 1,404,087.458 E 604,589.505	105	11.00	15.70	C	A
R-04	J04	Tamarindusindica	มะขาม	N 1,404,050.490 E 604,536.783	111	18.70	16.50	C	C
R-04	J05	Tamarindusindica	มะขาม	N 1,404,067.128 E 604,525.968	111	17.00	14.25	C	C

8. แนวทางเพื่อการบริหารจัดการและการแก้ไขปัญห

สำหรับการสรุปผลแนวทางเพื่อการบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหของต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ส่วนพระราชฐานชั้นในพระราชวังเวศน์มฤคทายวันซึ่งประมวลจากการเก็บสำรวจข้อมูลพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญและศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจะอธิบายเป็นภาพรวมซึ่งมีประเด็นในการนำเสนอ 6 แนวทางมีรายละเอียดดังนี้

- 8.1 มาตรการการสังเกตการณ์เพื่อจดบันทึกความเปลี่ยนแปลงของต้นไม้ใหญ่อย่างต่อเนื่อง ควรทำการบันทึกข้อมูลต่อเนื่องทุก 1-2 เดือนและการถ่ายภาพในมุมเดิมที่เคยบันทึกไว้เพราะจะช่วยให้การประมวลผลให้ง่ายขึ้น
- 8.2 งานตัดแต่งต้นไม้ใหญ่เพื่อลดผลกระทบด้านต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตมีความจำเป็นต้องรีบดำเนินการตัดแต่งอย่างเร่งด่วนโดยเฉพาะต้นไม้ใหญ่ที่อยู่ใกล้กับเส้นทางสัญจรหลักภายในส่วนพระราชฐานชั้นในเพราะอาจจะหักโค่นตกลงใส่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมสถานที่ได้ เช่น
 - ต้นสนทะเล ต้นจามจุรี ที่ขนานแนวผนังกันคลื่นควรตัดแต่งกิ่งก้านที่ยื่นออกมามากเกินไปเพื่อลดน้ำหนักแบกรับของลำต้นลง
 - ต้นชันทองพญาบาท ที่รูปทรงไม่ค่อนข้างสมมาตรน้ำหนักทรงพุ่มเทลงไปข้างเดียวก็ควรรีบตัดแต่งเพื่อป้องกันการรับน้ำหนักที่มากไปจนอาจฉีกขาดได้
 - ต้นมะขาม ต้นสนทะเล ที่มีความสูงมากผิดปกติและมีทรงพุ่มขนาดใหญ่ความหนาแน่นสูงอาจจะหักโค่นได้เมื่อถูกลมพายุหรือลมมรสุมพัดกระหน่ำควรตัดแต่งเพื่อลดความสูงลง
- 8.3 งานสร้างโปร่งพุ่มเรือนยอดเพื่อเปิดช่องแสงกลุ่มต้นไม้ใหญ่ เช่น มะขาม จามจุรี เกด โพธิ์ ซ้อย เป็นกลุ่มที่มีพุ่มเรือนยอดที่แน่นทึบและตำแหน่งที่ตั้งอยู่กลางลานสนามหญ้าในส่วนต่างๆ ของพระราชวังเวศน์มฤคทายวันควรสร้างโปร่งกิ่งก้านกระโดงออกบ้างรวมถึงกิ่งก้านที่เปียดสีติดแน่น เพื่อเปิดโอกาสให้แสงแดดลอดลงมาสู่สนามหญ้าด้านล่าง เพิ่มโอกาสให้ระบายความชื้นที่สะสมในดินลดปัญหาการเกิดเชื้อราบนผิวดิน
- 8.4 การเปิดหน้าดินต้นไม้ใหญ่เพื่อป้องกันไม่ให้รากแขนงผิวดินผุเน่า ในรัศมี 2.00-3.50 เมตรตามแต่กรณี ที่สามารถดำเนินการได้และไม่กระทบต่อความสวยงามของภูมิทัศน์และการทำงานของพื้นที่ข้างเคียง การขุดเปิดต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังและประณีต เพราะในการใช้เครื่องมือฟันหรือสับลงไปในดินอาจจะไปโดนระบบรากเกิดความเสียหายได้โดยเฉพาะต้นจามจุรีทั้งหมด ต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วน
- 8.5 การจัดให้มีระยะป้องกันรอบโคนต้นไม้ใหญ่ทุกต้นเพื่อลดความรุนแรงที่จะเข้ามากระทบโดยตรงเพราะยิ่งใกล้ต้นไม้จะมีความอ่อนไหวสูงกว่าระยะที่ห่างออกไปดังนั้นการใช้พื้นที่โดยรอบโคนต้น
- 8.6 การพิจารณาขุดล้อมย้ายต้นไม้ที่แน่นติดกับต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ออกไปบางพื้นที่ เช่น สวนปาล์ม หรือสนามหญ้าข้างสวนเวนิสวาณิช จะมีต้นไม้ยืนต้นปลูกแทรกปนอยู่กับต้นไม้ใหญ่ทางประวัติศาสตร์ คาดว่ายังไม่อยู่ในวัยที่โตเต็มที่พิจารณาจากเส้นรอบวงต้นไม้หรือเป็นไม้เนื้ออ่อนที่เติบโตเร็ว หรือไม่คุณค่าสูงมากนัก หรือพบได้เป็นจำนวนมากอาจจะพิจารณาขุดล้อมย้ายไปปลูกไว้ด้านนอกส่วนพระราชฐานชั้นนอก

9. ข้อสังเกตทางวิชาการ

- 9.1 การมีพบต้นไม้ที่มีชนิดสายพันธุ์ที่บ่งบอกความเป็นนิเวศสังคมพืชป่าชายหาด ในพื้นที่ส่วนพระราชฐานชั้นในพระราชวังเวศน์มฤคทายวันพบต้นไม้ที่เป็นสายพันธุ์กลุ่มเป็กนำหรือสายพันธุ์ที่สามารถบ่งบอกความเป็นโครงสร้างระบบนิเวศของพื้นที่ได้อย่างชัดเจนที่เป็นนิเวศป่าชายหาด เช่น ชันทองพญาบาท (*Suregada multiflorum* (A.Juss.) Bail.) เกด (*Manilkara hexandra* (Roxb.) Dubard) ข่อย(*Streblus asper* Lour.)
- 9.2 นอกจากนี้ยังพบต้นไม้ในนิเวศป่าชายหาดเพิ่มเติมในพื้นที่ส่วนพระราชฐานชั้นนอกและเป็นต้นไม้ใหญ่ที่ไม่น่าจะอยู่ในการปลูกในระยะการพัฒนาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เช่น หูกวาง (*Terminalia catappa* L.) กระทิง (*Calophyllum inophyllum* L.) โพธิ์กริ่ง (*Hernandia peltata*), มะเกลือ (*Diospyros mollis* Griff) มะนาวผี (*Atalantia monophylla* (DC.) Correa) ตะโก (*Diospyros rhodcalyx*.)
- 9.3 การพบต้นไม้ใหญ่ที่มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาบางชนิดพันธุ์พบว่าต้นไม้ใหญ่ส่วนหนึ่งที่ปรากฏในพื้นที่ศึกษานั้นเป็นต้นไม้ใหญ่ที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ คือ เกด (*Manilkara hexandra* (Roxb.) Dubard), มะพลับ (*Diospyros malabarica* (Desr.) Kostel) โพธิ์ (*Ficus religiosa*), ไทร (*Ficus benjamina*) เลียบ (*Ficus superba* (Miq.) Miq. var. *superba*) ทั้งนี้ ไม่แนใจถึงวัตถุประสงค์ของการปลูกหรือเป็นความบังเอิญที่ต้นไม้ชนิดสายพันธุ์ดังกล่าวปรากฏในพื้นที่ศึกษา

เชิงอรรถ

- 1 ประกาศลงราชกิจจานุเบกษา เรื่อง “เขตราชนิเวศน์มฤคทายวันและห้ามมิให้ทำอันตรายแก่สัตว์” วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2467
- 2 ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน กองโบราณคดี กรมศิลปากร วันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2524
- 3 อ้างถึงแนวคิดที่ผู้เชี่ยวชาญการอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่ นาย ธราดล ทันต่วน ให้ไว้กับโครงการ การติดตั้งต้นไม้ใหญ่ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน พ.ศ.2553 (คัดสำเนาต้นฉบับจากมูลนิธิฯ)
- 4 สำหรับรายละเอียดด้านสุขภาวะของต้นไม้ เงื่อนไขและข้อจำกัดของตำแหน่งปลูก ความเสียหายและข้อบกพร่อง ตามประเด็นเนื้อหาในการเก็บข้อมูลสำรวจต้นไม้ใหญ่ ตามหัวข้อที่ 5 สามารถดูรายละเอียดในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บรรณานุกรม

- คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2548). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจไม้ยืนต้นในเขตพระจุฑาธุชราชฐาน เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อัดสำเนา).
- จมื่นอมรรตฤณารักษ์ แจ่ม สุนทรเวช. (2512). พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม 6. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา (อัดสำเนา).
- จีรวุฒิ อิศवास, สด แดงเอียด. (2535). การอนุรักษ์พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน. (โครงการสำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณสถานเร่งด่วน, กองโบราณคดี). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- มลฤทัย พลชัย. (2542). การศึกษาทางอนุกรมวิธานของพรรณไม้และไม้พุ่มในเขตพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน จ.เพชรบุรี. ปริญญาโท. ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดชา บุญค้ำ. (2543). ต้นไม้ใหญ่ในงานก่อสร้างและพัฒนาเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานมูลนิธิพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน. (2553). โครงการตัดแต่งต้นไม้ใหญ่ พ.ศ. 2553. (เอกสารอัดสำเนา ไม่เผยแพร่).
- เอี่ยมพร วิสมหมาย. (2556). พรรณไม้ในงานภูมิสถาปัตยกรรม 1. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เอช เอ็น กรุ๊ป.
- อรรถศิษฐ์ วิริยะกุล. (2540). พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน. กรุงเทพฯ: มปป.